

Cuvânt-înainte

Auxiliarul didactic propune o parcurgere modulară a conținuturilor din programa școlară, în funcție de structura anului școlar. Caracterul autonom al fiecărei unități de învățare propuse le oferă profesorilor și elevilor libertatea de a folosi acest instrument de lucru indiferent de manualul pe care îl au la clasă. Astfel, ceea ce este inclus în auxiliarul didactic în capitolul consacrat unui modul poate fi folosit în alt modul, în timpul orelor de limba și literatura română, în funcție de alegerea pe care o face fiecare cadru didactic cu privire la distribuirea conținuturilor pe tot parcursul anului școlar.

Exercițiile sunt organizate prin respectarea principiului creșterii gradate în dificultate, astfel încât fiecare elev să poată lucra în ritmul propriu și să poată reveni asupra aspectelor care îi creează dificultăți. Fiecare unitate de învățare se încheie cu un test de autoevaluare, cunoscută fiind importanța evaluării în realizarea progresului școlar. Testele de autoevaluare cuprind diferite tipuri de itemi, astfel încât să pună elevul în situația de a aplica noțiunile teoretice într-o manieră care să stimuleze gândirea critică și creativitatea. De asemenea, fiecărui modul de învățare îi sunt atribuite un test de evaluare sumativă și o propunere de portofoliu al elevului. Folosirea metodelor alternative de evaluare contribuie la implicarea elevului în urmărirea propriului parcurs școlar.

În secțiunea dedicată ultimului modul sunt incluse fișe de lucru recapitulative, care urmăresc atât conținuturile parcurse în anul școlar curent, cât și pe acelea din anii anteriori.

COMPAPER

Textul narativ literar.

Cuvânt-cheie, idee principală, idee secundară, temă

Citește textele de mai jos pentru a putea răspunde la cerințele formulate.

Textul 1

Trăiau cândva, la poalele unui munte, un moșneag cu baba lui. Amândoi aveau inima bună, milostivă.

Odată, într-o seară de iarnă cu nămeți mari, moșul se duse în pădure, după lemne:

— Tu, nevastă, rămâi aici de păzește casa și așteaptă-mă cu cina.

Tăie bătrânul o grămadă măricică de lemne, o luă în spinare și începu să coboare muntele. Deodată, auzi în apropiere un țipăt jalnic. Se uită el și văzu un cocor căzut în capcană. Se zbătea biata pasăre și se tânguia de parcă ar fi cerut ajutor.

— O, sărmană vietate! Ai puțină răbdare, te ajut îndată...

Unchiașul slobozi pasărea din laț. [...]

※(1) Se lăsase întunericul și bătrânii tocmai se așezaseră să cineze, când cineva bătuse la ușa lor.

— Cine-o fi la ceasul acesta?

Moșul crăpă ușa și ce să vadă? În prag stătea o fată frumoasă, cu fulgi de zăpadă aninați în plețe.

— M-am rătăcit prin munți, spuse ea, Viscolește amarnic și potecile nu se mai văd.

— Hai înăuntru, o pofti moșul. Rămâi la noi, suntem bucuroși de oaspeți.

— Afară e un ger cumplit, se vede că ai înghețat de tot. Vino de te încălzește la foc, spuse baba.

Fata intră în bordei și se așeză lângă vatră. [...]

— [...] Cum te cheamă ?

— Pe mine mă cheamă O-Țuru.

— O-Țuru... Asta înseamnă fata-cocor! Frumos nume, se bucură bătrâna.

※(2) Purtarea plăcută și blajină a fetei le merse la inimă bătrânilor. Le părea tare rău să se despartă de ea. A doua zi în zori, O-Țuru se pregătea să plece mai departe, dar bătrânii o rugară:

— Noi suntem singuri, n-avem copii. Rămâi la noi pentru totdeauna.

— Rămân bucuroasă, căci și eu sunt singură pe lume, răspunse fata. Iar drept răsplată a mărinimiei voastre, o să Țes pentru voi o pânză frumoasă. Un singur lucru vă rog: nu cumva să vă uitați în odaia unde am să lucrez eu.

Fata se apucă de treabă. Din odaia vecină se auzea mereu țcănitul războiului: *kiri-kara, ton-ton-ton...*

A treia zi, O-Țuru le înfățișă bătrânilor un sul de țesătură nemaivăzut de subțire și frumoasă.

— Ce minunăție! strigă bătrâna pipăind țesătura. Nu-ți vine să-ți mai iei ochii de la ea!

Însă moșul se uită la fată și se neliniști:

— Mi se pare mie, O-Țuru, că ai cam slăbit. Uite cum ți s-au supt obraji...

※(3) Tocmai atunci se întâmplă să treacă pe-acolo neguțătorul Gonta, care umbla prin sate și cumpara pânză țesută în casă:

— Ei, mătușico, n-ai ceva pânză de vânzare ?

— Ba ai venit chiar la timp, neguțătorule, răspunse bătrâna. Ia privește! A țesut-o fata noastră, O-Țuru. [...]

— O, ce minunăție, ce mândrețe! Fata ta e mare meșteră!

Gonta băgă mâna în pungă și scoase cu mărinimie o grămăjoară de bani, punându-i pe masă.

— Galbeni! Zece galbeni! strigă uimită bătrâna. [...]

— Îți mulțumim, fată-cocor, îți mulțumim din toată inima, spuseră. De-acum vom trăi și noi mai omenește.

※(4) Veni primăvara. Soarele începuse să încâlzească. [...]

Dar iată că într-o zi se arată iarăși neguțătorul Gonta:

— Bună ziua, unchiașule! Nu cumva mai aveți vreo bucată de pânză ca aceea? Vindeți-mi-o mie, vă plătesc oricât.

— Nu! Și nici să nu ne mai ceri. Fata noastră, O-Țuru, n-are voie să țeasă. Lucrul o istovește.

Dar Gonta puse cu de-a sila o pungă de galbeni în palma moșneagului:

— Ține! Altădată am să-ți plătesc și mai mult. Dar dacă nu te învoiești, o să-ți pară rău. Nu mai cumpăr niciodată pânză de la baba ta, așa să știi! îl amenință Gonta la plecare. [...]

※(5) O-Țuru auzi de dincolo văicăreala lor:

— Bunicule, bunico, nu vă mai frământați atâta, nu fiți îngrijorați. O să țes altă bucată de pânză. Dar va fi pentru ultima oară. Atâta vă cer: să nu vă uitați în odaia unde voi lucra eu.

Fata merse în odaia alăturată și în curând se auziră de-acolo bătăile războiului: *kiri-kara, ton-ton-ton! kiri-kara, ton-ton-ton!* [...]

— O-Țuru, ajunge, sfârșește odată! strigau bătrânii plini de îngrijorare, temându-se să nu-și cășuneze vreun rău.

Când, iaca, se auzi și glasul lui Gonta:

— Ei, cum merge, e gata pânza? Vreau s-o văd!

— Nu putem încă să ți-o arătăm. O-Țuru nu ne dă voie să intrăm la ea.

— Ce născocire mai e și asta? Las' că intru eu fără să-i cer voie!

※(6) Gonta deschise larg ușa și îngână speriat:

— O, dar acolo e un cocor... un co-co-cor...

Într-adevăr, la războiul de țesut se afla un cocor, cu aripile desfăcute. Își smulgea cu ciocul cele mai fine firicele de puf de pe trup și țesea pânză cu ele [...].

A doua zi dimineața, copiii veniră s-o cheme pe O-Țuru:

— O-Țuru, vino cu noi ! A nins din belșug, ia te uită... Vino să ne jucăm cu bulgări de zăpadă!

Dar în odaia de lucru totul era tăcut și liniștit.

※(7) Bătrânii se speriară. Deschiseră ușa, să vadă ce se întâmplă: înăuntru, nimeni. Întinsă pe război se afla o frumusețe de pânză, cu înflorituri măiestre, iar pe jos văzură împrăștiată o mulțime de pene de cocor. [...]

Pe cer se rotea un cocor. Era același cocor de odinioară. [...]

Înțeleseseră că acesta era cocorul căruia moșneagul îi mântuise viața cândva și care se prefăcuse apoi în fată. Dar iată că nu știuseră s-o păstreze și s-o ocrotească până la capăt...

— O-Țuru, întoarce-te la noi! o chemară îndurerați. Dar totul fu în zadar. Cocorul țipă cu adâncă jale, ca și cum și-ar fi luat rămas-bun pentru totdeauna. Și pieri în zarea întunecată.

****Cum a răsplătit cocorul binele făcut* (fragment),

în vol. *Povestea frumoasei Hacikazuki. Basme japoneze*, trad. de Alexandru Ivănescu

OBSERV

1. Alege, din seria următoare, cuvântul-cheie pentru paragraful marcat din textul dat: a) satul; b) cocorul; c) eliberarea.

2. Încercuiește litera corespunzătoare ideii principale care se desprinde din paragraful marcat în text.
- a) Un bătrân merge în pădure să taie lemne.
 - b) Bătrânul salvează cocorul prins în laț.
 - c) Într-o capcană din pădure, este captiv un cocor.
 - d) Bătrânul aude zgomote din pădure.

3. Formulează câte un enunț în care să precizezi următoarele aspecte din textul dat:

a) ce îi propun bătrânii fetei;

.....

.....

b) interdicția pe care o formulează fata;

.....

.....

c) cine încalcă interdicția;

.....

.....

d) ce consecință are încălcarea interdicției.

.....

.....

DESCOPĂR

4. Pentru fiecare dintre fragmentele notate cu „※” în textul dat, formulează câte o idee principală, ținând cont și de cuvintele-cheie menționate în stânga.

oaspetele ※ (1)

.....

pânza ※ (2)

.....

neguțătorul ※ (3)

.....

cererea ※ (4)

.....

sacrificiul ※ (5)

.....

descoperirea ※ (6)

.....

plecarea ※ (7)

.....

5. Formulează o idee secundară care se desprinde din paragraful marcat ※ (3).

ÎNȚELEG/REFLECTEZ

6. Numește o atitudine/un sentiment care se desprinde din acțiunile personajelor.

.....
.....

7. Prezintă, în 10-20 de cuvinte, ceea ce consideri esențial în legătură cu întâmplarea prezentată în text.

8. Care dintre variantele propuse mai jos este cea mai adecvată pentru tema textului dat? Motivează-ți opțiunea, în 30-40 de cuvinte, valorificând textul dat.

a) pedeapsa; b) binele; c) copilăria; d) familia; e) regretul; f) nerecunoștința.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

REMEDIEZ

9. Imaginează-ți că ești în locul bătrânului din textul dat. Prezintă-ți punctul de vedere, în legătură cu cele întâmplate, în 50-60 de cuvinte.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

PERFORMEZ

10. Identifică o valoare morală care se poate desprinde din textul dat, asociind-o cu o atitudine manifestată de un personaj.

.....
.....
.....
.....

11. Prezintă, în 50-60 de cuvinte, semnificațiile gesturilor făcute de bătrân (salvează cocorul prins în laț) și de cocor (confeționează pânza fină, folosindu-și propriile pene), referindu-te la motivația fiecăruia dintre personaje.

12. Menționează, în 50-60 de cuvinte, cum ai fi procedat, dacă erai în locul cocorului fermecat.

MĂ AUTOEVALUEZ

Citește textul pentru a rezolva cerințele.

Era la Bran, vara trecută. Se juca prin grădina bunicilor, ce se învecina cu pădurea, care se întindea până hăt, departe, înspre munți. Tot voind să se pitească și mai bine, să n-o găsească Dănuț, frățiorul ei mai mic, Mioara ajunsese până aproape de porțița ce da în pădure. Deodată, un corn răsunase prelung în depărtare, semn că vânătorii fugăreau vânatul.

Tocmai pe când Mioara voia să se ascundă după un pom, pregătindu-se să strige „gata” lui Dănuț, pentru ca el s-o caute, iată că un cerb de toată frumusețea se prăbuși din fugă nu departe de porțiță, gâfâind și tremurând din tot corpul.

Mioara alergase într-un suflet la el. [...] Copila nu stătu mult pe gânduri. Acest cerb trebuia salvat, ajutat, îngrijit! Sosise și Dănuț, și privea și el la cerb, uimit și cu inima strânsă. Mioara a strigat în grabă pe toți ai casei, și cerbul rănit a fost dus cu multă băgare de seamă în staulul din fundul curții.

O, și cu câtă milă și dragoste îl veghease Mioara, zile și zile în șir. Cu îngrijirile ce-i dăduse medicul veterinar, chemat în grabă, rana de la picior se vindeca văzând cu ochii. Cerbul se pusese pe picioare. Era un cerb de toată frumusețea, iar în frunte avea o pată albă, în formă de stea.

Dar de cum se vindecase, cerbul devenise tot mai abătut, și mereu privea lung, cu ochii lui mari, înlăcrimați, în care Mioarei i se părea că zărește tot dorul cerbului după ai săi, după viața lui de libertate din pădurea nesfârșită. [...]

Mioara vedea, simțea durerea cerbului, și o cută adâncă brăzda fruntea copilei care se frământa, întrebându-se ce trebuie să facă oare. Și într-o dimineață, Mioara, cu toate că cerbul îi era atât de drag, deschisese larg porțița și, sărutându-l pe frunte, pe pata cea albă, îi zisese:

— Du-te, cerb drag, la mămica ta, căci văd că tare îți mai este dor de ea. Cât se va bucura ea văzându-te!

Și cerbul zglobiu, cum nu mai fusese niciodată, o luase la fugă pe poteca din pădure, fără să întoarcă măcar o dată capul. Mioara îl privise lung, până când, din ce în ce mai mic, se pierduse în adâncimea desișului pădurii...

Apoi, fata se întoarse încet spre casă, cu sufletul împărțit între tristețea de a fi pierdut pentru totdeauna un tovarăș de joacă atât de neobișnuit și mulțumirea că reușise să-și biruie dorința de a-l păstra, redând pe cerb pădurii și alor lui.

Elvira Bogdan, *Talismanul de safir* (fragment)

1. Scrie în casetă litera corespunzătoare răspunsului corect, valorificând informațiile din text. **3 puncte**

• Mioara se joacă cu Dănuț, frățiorul ei mai mic:

- a) în pădure.
- b) departe de casă.
- c) prin grădina bunicilor.
- d) în staul.

Răspunsul corect:

• Cerbul devine tot mai abătut pentru că:

- a) se plictisea.
- b) nu se vindecase complet.
- c) nu știa să se joace.
- d) îi era dor de familia sa.

Răspunsul corect:

• Fetița are sufletul împărțit între:

- a) tristețe și mulțumire.
- b) milă și dragoste.
- c) tristețe și bucurie.
- d) bucurie și nemulțumire.

Răspunsul corect:

2. Subliniază, folosind culori diferite, următoarele secvențe ale povestirii: situația inițială, situația finală. **2 puncte**

3. Ordonează următoarele idei principale, respectând succesiunea întâmplărilor. **2 puncte**

- a) Jucându-se cu Dănuț, Mioara găsește un cerb rănit.
- b) Cerbul devine tot mai abătut.
- c) Cerbul se pierde în adâncul pădurii.
- d) Mioara înțelege durerea animalului și îl eliberează.
- e) Fetița și ceilalți membri ai familiei salvează cerbul.

4. Formulează o idee secundară care se desprinde din textul dat. **2 puncte**

.....

.....

.....

1 punct se acordă din oficiu.

Total: 10 puncte

Narativul literar. Acțiune, personaj, timp, spațiu

Citește textul pentru a rezolva cerințele.

Au fost odată un croitor și un giuvaergiu și au pornit ei împreună la drum, că aveau amândoi cam aceeași țintă.

Și mergând ei așa, într-o seară, după ce soarele apuse în dosul munților, numai ce le veniră în auz sunetele unui cântec îndepărtat, care se deslușea din ce în ce mai mult. Și cum cântecul suna ciudat, dar și deosebit de plăcut, își uitară de orișice oboseală și-o luară repede înspre partea de unde venea cântecul. [...]

Și-n curând, ajunseră la o colină. Și pe colina aceasta zăriră o mulțime de omuleți care se țineau de mână și dănțuiau plini de voieșie, învârtindu-se în cerc. Și-n timp ce jucau de mama focului, cântau cu toții o melodie tare duioasă. [...] În mijlocul piticilor se afla un bătrân, care era mai mare de stat decât ceilalți și omulețul ăsta purta un veșmânt împeștriat cu toate culorile și-avea o barbă cenușie, care-i atârna până la glezne.

Croitorul și giuvaergiul se opriră să privească la dănțuiala piticilor și se minunară de frumusețea jocului și de dulceața cântecului.

La un moment dat, bătrânul le făcu semn să intre și ei în joc și omuleții desfăcură cercul cu dragă inimă, îmbiindu-i la rândul-le să se prindă în horă.

Cum era îndrăzneț din fire, giuvaergiul se și apropie, dar croitorul se sfiă la început și rămase pe loc. Dar când văzu cum se veselesc cu toții, își luă inima în dinți și se prinse și el în joc. [...]

Moșneagul le arătă cu degetul o grămadă de cărbuni și le dădu de înțeles să-și umple cu ei buzunarele. Și cu toate că nu pricepeau la ce le-ar putea folosi niște cărbuni, amândoi îl ascultară. Apoi plecară mai departe, să-și găsească un culcuș peste noapte, că picau de somn. [...]

Cei doi călători găsiră adăpost la un gospodar care se îndură de ei să-i lase în grajd. [...] Vezi însă că din pricina oboselii, uitaseră să-și scoată cărbunii din buzunar și o greutate care-i înghioldea și-i apăsa îi făcu să se trezească mai devreme ca de obicei. Băgară ei mâna în buzunar, să vadă ce-i supără, și când o scoaseră, nu le veni să-și creadă ochilor că în loc de cărbuni era plină de aur! [...]

Acu' erau oameni avuți, dar vezi că giuvaergiul, care din fire era mai hrăpăreț, își umpluse mai vartos buzunarele decât croitorul și avea de două ori mai mult aur decât acesta. Dar parcă era mulțumit! Un hrăpăreț, când are mult jinduieste după și mai mult... Cum era lacom de avere, giuvaergiul îi propuse croitorului să mai zăbovească pe acele locuri și, când s-o întuneca, să meargă iarăși la colina unde-i găsisese pe pitici și să ia cu ei o comoară și mai mare. Vezi însă că croitorul nici nu vru să audă de așa ceva.

— Eu sunt mulțumit cu ce am. Peste puțin o să ajung meșter și-o să mă însor cu aleasa inimii. Și pot spune că o să fiu un om fericit... La ce m-aș lăcomi?

Frații Grimm, *Darul piticilor* (fragment)

OBSERV

1. Subliniază, folosind culori diferite, o secvență care se referă la spațiul acțiunii și o secvență care se referă la timpul acțiunii.

2. Ce observi în legătură cu timpul și spațiul în care sunt plasate întâmplările din text (sunt clar precizate sau vagi/nedefinite)? Motivează-ți răspunsul, valorificând secvențe semnificative din text.

.....
.....
.....

3. Scrie, pe spațiile punctate, litera corespunzătoare personajului care face acțiunea indicată în dreapta.

- A. Croitorul și giuvaergiul cântă și dansează în pădure.
- B. Piticii îi îndeamnă pe călători să ia cărbune și să-și umple buzunarele.
- C. Bătrânul din pădure privesc încântați dansul piticilor, în timp ce ascultă cântecul.
- D. Gospodarul îi adăpostește pe călători.

DESCOPĂR

4. Stabilește, prin numerotare, ordinea logică a întâmplărilor din textul dat.

- Un gospodar îi adăpostește peste noapte pe cei doi călători.
- Giuvaergiul îi propune călătorului să se întoarcă în pădure, pentru a lua mai mulți bani.
- În pădure, noaptea, piticii cântă și dansează minunat.
- Croitorul și giuvaergiul se prind în horă, alături de pitici.
- Cei doi călători descoperă transformarea cărbunilor în aur.
- Croitorul declară că este mulțumit cu ce are.
- Bătrânul le face semn să-și umple buzunarele cu cărbuni.

5. Prezintă, în 50-60 de cuvinte, informațiile pe care le consideri esențiale pentru înțelegerea textului dat.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÎNȚELEG

6. Ce aspect din text ți-a trezit interesul? De ce?

.....

.....

7. Care sunt diferențele dintre comportamentul giuvaergiului și al croitorului? Motivează-ți răspunsul, în 30-40 de cuvinte, valorificând textul dat.

.....

.....

.....

.....

.....

REMEDIEZ

8. Numește două sentimente pe care le-ai trăit, citind textul dat.

.....
.....

9. Identifică un aspect din text cu care nu ești de acord.

.....
.....
.....

10. Notează două aspecte surprinzătoare pe care le-ai descoperit în text.

11. Pune într-un chenar o secvență din text care face trimitere la mesajul transmis.

PERFORMEZ

12. Alege unul dintre personajele menționate în continuare și prezintă, în 50-60 de cuvinte, ce ai fi făcut în locul lui: croitorul, giuvaergiul, bătrânul din pădure.

13. Scrie, în 60-80 de cuvinte, o continuare a textului dat, prezentând ce se întâmplă cu giuvaergiul și croitorul.

14. Un coleg a citit textul dat și face următoarea afirmație: „Aș fi procedat exact ca giuvaergiul, pentru că e păcat să nu profiți de ceea ce ți se oferă. Croitorul nu era prea îndrăzneț, ceea ce îl face să piardă șansa de a se îmbogăți mai mult.” Scrie, în 50-60 de cuvinte, care este părerea ta despre atitudinea croitorului.

MĂ AUTOEVALUEZ

Citește textul pentru a rezolva cerințele.

În timp ce ieșea din casă, Minli se teme că nu cumva vreun vecin s-o oprească și s-o întrebe încotro se îndreaptă. Își închipuia că arăta neobișnuit, cu o desagă în spinare și fremătând de nerăbdare. Însă nimeni nu o observă. Vecinii își vedeau mai departe de măturat pragurile, de înșirat rufele la uscat și de pregătit cina. O fetiță și un băiețel nu conteneau cu cearta lor pe-un așa-zis ospăț făcut din noroi. Când mama îi chemă la cină, amândoi refuzară să se miște din loc, ținând încăpățânați de mâncarea din nisip ud; Minli zâmbi privind-le jocul.

Așadar, Minli părăsi satul fără ca cineva să-i arunce vreo privire. La ieșirea din sat, coti spre Muntele Neroditor.

La poalele muntelui își desfăcu bocceaua și scoase cuțitașul, acul, bolul de orez, bucata de bambus și plosca de apă. Apoi, încercând să-și amintească tot ce-o învățase peștișorul auriu, sparse o bucată de piatră, o frecă de ac de nouăzeci și nouă de ori, iar apoi o aruncă înapoi pe pământ. După aceea, umplu bolul cu apă până la jumătate și puse în el bambusul pe care-l lăsă să plutească. Când totul fu pregătit, cu acul în mână, privi țintă la iepurele alb de pe castron.

— Bine, îi zise ea iepurelui săltăreț, arată-mi calea, și așeză acul pe bambus.

Ca prin minune, acul începu să se învârtă. Minli zâmbi mulțumită.

Minli își strânse lucrurile și, ținând cu grijă bolul în mâini, o porni în direcția indicată de ac, pe lângă Muntele Neroditor. [...]

Minli merse și merse, în timp ce peisajul stâncos se prefăcea treptat în pădure. Luna urcase de multă vreme pe cer, însă fetița nu se oprea din drum. „Vreau să fiu sigură că mă îndepărtez suficient de casă, încât, dacă Ma și Ba încep să mă caute, să nu mă poată găsi”, își zise. Frunzele căzute așterneau un covor moale la picioarele ei, iar păsările nopții brăzdau cerul întunecat. Doar când cerul începu să se lumineze și soarele se ivi din spatele orizontului, Minli se opri și se rezemă de trunchiul unui copac falnic. Se aventurase în inima pădurii, departe de casa și satul ei. Osteneala o copleși, așa că adormi pe loc.

Grace Lin, *Bătrânul din Lună* (fragment)

1. Transcrie câte o secvență din text în care se face referire la timp, respectiv la spațiu. **1 punct**

.....

.....

2. Indică două personaje care apar în fragmentul dat. **2 puncte**

.....

.....

3. Scrie planul simplu de idei al fragmentului dat. **3 puncte**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Imaginează-ți că ești Minli. Prezintă, în 30-40 de cuvinte, din perspectiva personajului, întâmplările din fragment. **3 puncte**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1 punct se acordă din oficiu.

Total: 10 puncte